

Tvornice radnicima - zemlja seljacima

Bijele ruže za mog (ne)znanca u znak poštovanja

Uvijek kad se počne govoriti o primenovanju nekih ulica, sjetim se jednog događaja od prije nepunih 12 godina kad sam radio i živio u Zagrebu. Stanovao sam u ulici Franje Hanamana koja je izlazila na Drvinje, jednu od dužih ulica na zagrebačkoj Trešnjevci u naselju zvanom Voltino. To je naselje nastalo u vrijeme kad je tvrtka "Končar" živjela svoje najbolje dane, pa je imala novaca za gradnju stanova koje je dodjeljivala svojim radnicima.

Imao sam sreću da mi je radno mjesto bilo blizu, tako da sam do njega stizao pješke za desetak minuta. Zapravo me je samo to i podsjećalo na nekadašnje vrijeme prije one kobne 92. godine: život u zgradi sa više stanova i lagano pješačenje od nekoliko minuta do ureda. Sve je ostalo za mene bilo sasvim drugačije nego prije.

Na posao sam išao uvijek istim putem, prolazeći kroz jedno dječije igralište, pa onda pokraj kafića, Poslovnice Zagrebačke banke i Doma zdravlja. Naročito, za velikih ljetnih vrućina držao sam se hladovine, posebno kad bih se vraćao s posla, jer kad prijeđeš pedesetu, moraš malo više voditi računa o sebi i mogućim zdravstvenim problemima. Bukvalno bih prošao kroz jedan od kafića, čiji je vlasnik postavio nekoliko stolova i suncobrana izvan zatvorenog poslovnog prostora. Kako sam svakodnevno prolazio praktički između stolova, nije mi moglo promaknuti da na sebi osjetim pogled jednog čestog gosta tog kafića. Kad su nam se pogledi jednoga dana sreli, vidio sam čovjeka nekoliko godina mlađeg od mene, jednostavno odjevenog i uvijek u društvu sa nekoliko prijatelja. Bilo je nešto u tom njegovom pogledu: neka znatiželja, neka dubina, sjeta i nostalgija. Očito da me je brzo zapazio kao novoga u kvartu i svaki put ispraćao pogledom, kao da se pitao tko je sad ovaj tip. Sretali smo se ponekad i na drugim mjestima, na ulici, jer je vjerojatno stanovao u istom kvartu. Počeo sam se i ja sad pitati tko je on i zašto baš ja privlačim njegovu pozornost. Ali izgledao je vrlo skromno, miroljubivo i pošteno, pa sam ga čak počeo gledati sa nekom vrstom simpatije. Očito smo imali nešto zajedničko. Ali što? Nikad nismo napravili onaj jedan korak više, pa se upoznali i zblížili:

- Dobar dan! Često se viđamo. Ja sam taj i taj, a vi ste?

Kao da smo to obadvojica željeli učiniti ali nismo. Zagreb? Tu se kao "dotepenec" teško možeš sa nekim zblížiti. Pa meni je bilo lakše upoznati se sa susjedima Nijemcima u Frankfurtu am Main, nego ovdje u Zagrebu.

Tako je to bilo sve dok jednog dana Poslovnicu Zagrebačka banke u toj ulici Drvinje nije napala grupa naoružanih pljačkaša, zgrabila veliku vreću sa novcem i pobjegla. Nisam bio očevidac tog događaja, nego sam sutradan u novinama pročitao da je nekoliko naoružanih kriminalaca upalo u banku i pod prijetnjom oružja odnijelo vreću sa 846.000 kn. Pljačkaše je u bijegu pokušao zaustaviti jedan gost obližnjeg kafića kroz koji sam svakodnevno prolazio. O tom je događaju između ostalog u dnevnim novinama zapisano i ovo:

- *Riki, idemo ih uhvatiti!*-doviknuo je svom prijatelju jedan od gostiju kafića "Volta". Potrčao je za dvojicom maskiranih pljačkaša, koji su bježali ulicom. Dok su prolaznici nijemo promatrali naoružane pljačkaše kako trče prema automobilu, on je bio ustrajan da ih uhvati. Nije odustao ni kad je jedan od razbojnika pucao u zrak. Sustigao ih je dok su ulazili u automobil. Pljačkaša koji je nosio vreću sa novcem, zgrabio je za rame u namjeri da ga sruši na tlo, ali je drugi koji je već ušao u automobil,

ispalio hitac i teško ga ranio. Tako su pljačkaši uspjeli pobjeći, a na ulici je ostao ležati teško ranjeni čovjek, do maloprije gost obližnjeg kafića.

Objavljena je i fotografija tog hrabrog čovjeka, koji je pokušao zaustaviti pljačkaše. Pogledam je i na njoj prepoznam gosta iz kafića sa kojim sam često razmjenjivao poglede, a nisam ostvario želju da se upoznam. U daljnjem tekstu piše da je bio bravar zaposlen u firmi "Končar" sve do lipnja 1991. godine, kada se uključio u Domovinski rat u kome je sudjelovao kao hrvatski branitelj. Nakon "Bljeska" umirovljen je kao 30 postotni ratni invalid sa mirovinom od 2500 kn. Rođeni je zagrepčanin, "dečko" iz kvarta. Ima 52 godine, teško je ranjen i nalazi se u bolnici.

Razmišljam da mu odem u posjet!? Ne vrijedi jer su ozljede teške i pao je u komu. Ne bi se mogli upoznati. A bilo je tu između nas neke nerealizirane "kemije". Pošten, skroman, dobar čovjek... Radnik-bravar u tvornici koja je nekada bila po proizvodnom programu žestoka konkurencija mojoj. Nekoliko godina mlađi od mene ali izgleda da je još uvijek vjerovao - kao i ja - da je sve ono što se nekada u bivšoj nam zajedničkoj državi zvalo društvenom imovinom, i dalje "naše". Zapravo sam i ja u to vjerovao sve dok nam se nakon Titove smrti nije počelo govoriti kako se titular vlasništva društvene imovine zapravo ne zna. Tita, kome smo izgleda pripadali čak i mi ("Mi smo Titovi - Tito je naš!"), više nije bilo, pa se raspravljalo o tome je li sada vlasnik Država, Partija, narod... Tako je bilo sve do sredine 80. - ih, kad se jedan od tadašnjih Predsjednika SFRJ - koji su se mijenjali kao na tekućoj vrpci - nije mudro dosjetio da nam na jednostavan način to objasni ovako:

-Ne, ne drugovi! Pogrešno ste vi razumjeli Titove riječi. Tvornice su vama date samo na upravljanje, a ne u vlasništvo. A zemlja seljacima, također, samo da je obrađuju.

Da. To je bilo sasvim točno po Zakonu FNRJ donesenom 27. lipnja 1950. godine, a mi obični radnici i seljaci smo to zaista pogrešno razumjeli. A ni moj se nesuđeni poznanik iz kafića nije izgleda na to osvrtao, pa je i dalje mislio da je sve "naše", kako tvornice tako i banke, pa i ona Zagrebačka, koja mu je dodijelila kredit. Neki su pak to Predsjednikovo pojašnjenje shvatili ovako: ako se ne zna čija je tzv. društvena imovina, a nije naša, onda neka bude moja. Da "naše" postane moje, takvima je potpomogao i metež u tijeku Domovinskog rata kao i poslijeratno razdoblje u neovisnoj Hrvatskoj državi nazvano pretvorbom i privatizacijom društvenog vlasništva. Tako da zapravo ništa više nije naše, osim onoga što je uknjiženo kao osobno vlasništvo.

Danas vlasnici i poslodavci moraju upozoravati blagajnike i druge zaposlenike koji rukuju gotovim novcem, da ne pružaju otpor eventualnim pljačkašima nego da udovolje njihovim zahtjevima. Vlasniku će to sve biti nadoknađeno jer se od pljačke osigurao kod neke osigurateljske kuće. Zato su pljačkaši sve slobodniji. A još i danas ima onih hrabrih i poštenih ljudi (ali ih je sve manje), koji misle da je i dalje sve "naše" pa se supostavljaju i bore protiv lopova i krađe.

Moj hrabri (ne)znanac iz kafića nikad više nije došao k svijesti i nakon više od godinu dana stanja u komi, preminuo je. Nakon njegove smrti 2700 građana uspjelo je peticijom izboriti da se ulica Drvinje primenuje i da nosi njegovo ime. Zagrebačka banka mu je "otpisala" kredit, tako da joj nije ništa ostao dužan. Ove godine navršilo se deset godina od njegove smrti. A jesmo li mi njemu što ostali dužni?